

Kronikk.

AV TORMOD V. BURKEY, ØKOLOG

Krisens psykologi

Hvorfor gjør vi ikke noe for å redde kloden?

Klima. Et enkelt spørsmål, og jeg skal gjøre det enda enklere.

De internasjonale klimaforhandlingene har brutt sammen og en kunstig, skapt, kontrovers raser i opinionen. Jeg er ikke klimaekspert. Jeg er økolog. Jeg vet noe om naturvern og miljøvern, effektene av menneskelige inngrep i økologien og så videre. Det er biodiversitet som er mitt fagfelt. Men i Biodiversitetsåret 2010 ser det ikke ut som om noen er interessert i å gjøre noe seriøst med biodiversitetskrisen. Like lite som våre byråkrater og politikere tok løftet om å stanse tapet av biodiversitet innen 2010, alvorlig. Dette til tross for at klimakrisen og biodiversitetskrisen henger sammen på intrikat vis.

Alle må med

For mange år siden skrev den amerikanske psykologen og forfatteren B.F. Skinner et bokkapittel med tittelen *Why we are not acting to save the world*. Skinner har noen gode poenger om hvordan psykologiske mekanismer og vår evolusjonære historie gjør oss dårlig rustet til å takle langsiktige trusler som miljøkrisene representerer, og til å omgjøre viten til handling. Men beskrivelsen hans er ikke helt tilfredsstillende.

Vi trenger institusjoner med makt på globalt nivå som kan

håndtere kriser som fordrer samarbeid på tvers av landegrensler. De samarbeidsproblemer som gjorde nasjonalstater nødvendige i sin tid, er nå globale, og nasjonalstatene strekker ikke til. Spillteoretiske problemer spiller inn. Det er vanskelig å få folk til å bli enige om å ofre noe for fremtidige goder som mange i dagens generasjoner ikke vil få direkte glede av. Vi får gratisspassasjer-problemer og aktører som jukser. Enkeltindivider er handlingslammet fordi meningsfylte endringer krever at man får alle med seg. Bortsett fra noen som man selv kan ha direkte glede av: De som tar buss til jobb gjør det fordi det passer dem bedre enn å sitte i evinnelige bilkøer, og det følger personlige goder med å sykle såfremt det ikke er for mange biler på veien.

Ottar Brox har gjort en begrenset analyse og kommet med en håndfull forslag i sin bok *Klimakrisen – hva kan gjøres*. Worldwatch Institute, i sin siste State of the World-rapport, argumenterer for at vi trenger kulturrendringer. Som en del av slike kulturrendringer er det naturlig at tanken om

evig økonomisk vekst og ønsket om et stadig stigende konsum, må ut. Selv tror jeg at vi til syvende og sist trenger en ny etikk som verdsetter andre arter like høyt som mennesker; om ikke høyere.

Hva ville Gandhi gjort?

I dagens globale konkurranseøkonomi er det vanskelig for enkeltstater å handle unilateralt, og slik demokratiet fungerer for tiden (eller ikke fungerer, slik tilfellet kanskje er) blir det vanskelig å innføre endringer som gjør det tyngre å betjene lån og finansiere pensjoner. Vi har, med få unntak, alle internalisert evigvekst-kulturen så til de grader at ikke engang miljøorganisasjonene tør utfordre den. Og ingen miljøorganisasjoner våger å gi seg i kast med befolkningsproblematikken.

Det er logisk inkonsistent å være villig til å slåss for å overvinne Hitler, men ikke for en levedyktig planet – eller en planet det er verdt å leve på.

Hva ville Gandhi gjort for å løse de globale miljøproblemene? Vi trenger kreativitet og politisk skarpsinn, og Gandhi hadde begge

Til syvende og sist trenger vi en ny etikk som verdsetter andre arter like høyt som mennesker.

FARLIG KURS: Vi kan ikke fortsette med «business as usual» dersom vi skal få bukt med de økologiske utfordringene. Men selv ikke miljøorganisasjonene tør nå å utfordre målet om evig vekst, skriver Tormod V. Burkey i denne kronikken. FOTO: ROMEO GACAD, AFP/SCANPIX

delers til overmål. Han ville helt sikkert gått foran med et godt eksempel. Men eksempelets makt er begrenset og dagens situasjon krever at alle gjør en innsats og at vi samarbeider på nasjonalt og internasjonalt plan. Vi trenger systemer som gjør at alle handler ansvarlig, ikke bare noen få idealister. Selv Gandhi ville antagelig mislykkes fordi det er vanskelig å organisere folk rundt noe annet enn umiddelbar egeninteresse og det er vanskelig å få folk til å risikere livet og friheten før de er ganske desperate. Økologien er slik at når vi blir desperate så er det sannsynligvis for sent. Dessuten trenger enhver kampanje en lett identifiserbar fiende; det er mye vanskeligere å gripe det an når problemet er oss alle.

Et tankeeksperiment: Sett at vitenskapen viste uomtvistelig at for å unngå totalkatastrofe innen

20 år, så må vi alle bli vegetarianere. Og sett at filosofene viste at dette var det eneste moralsk og etisk riktige. Hvordan skulle vi få til det?

For de som sier det er urimelig å kreve at alle blir vegetarianere: Vel, da burde man sørget for at det ikke ble syv milliarder mennesker på kloden og sørge for at det ikke blir 9-11 milliarder i 2050. Er det lettere å få ned befolkningstallet, så værsgod. Er svaret at det ikke ville gå, så klarer vi nok ikke løse klimakrisen eller biodiversitetskrisen heller. En meget fattig verden blir resultatet. Selv er jeg ikke villig til å akseptere et slikt utfall, for andre arters skyld.

Alternativt, hvis vitenskapen viste at vi måtte forby trålere og noen av de andre mest destruktive fiskemetodene, samt verne minst 40 prosent av havet fra alt fiske, hvordan ville vi få til

det? Ville vi klare det i Norge? I Spania? I internasjonalt farvann? Kan vi stanse forsureningen av havet som følger av CO₂-utslipp og truer alt kalkbasert liv i havet og næringskjedene som bygger på dem?

Obstruksjonister vil ganske lett kunne splitte opinionen ved ustanselig og kynisk å hakke på «vitenskapelig usikkerhet», slik de har klart å gjøre med klimændringene og evolusjonsbiologien.

Hensynet til andre arter

Samfunnsviterne er dessverre ikke til særlig hjelp. Faktum er at vi har laget et så diffust system, med krefter og motkrefter som kansellerer hverandre ut, at ingen vet hvordan man skaper endringer når det trengs. Ingen vet riktig hvordan vi kan gå frem for å omstille viten til handling når det gjelder store problemer

som dette. Våre demokratiske modeller ble utviklet 200-100 år siden, i en tid da man ikke kunne forestille seg at menneskene kunne true jordens økosystemer. Vi er alle handlingslammede i dette systemet vi har skapt. Heroismen er død.

Vi vet hva som må gjøres, vi vet bare ikke hvordan man får det til – hvordan man får menneskeheten til å handle. Det kreves mer enn «business as usual» for å redde verden. Vi må få økonomien, fiskeriene, landbruket, våre transportbehov og våre livsstilsvalg innordnet økologiens tåleevne og hensynet til de andre vi deler kloden med, nå og i fremtiden. Politikere er ikke flinke til å gå utover business as usual. Her trengs hardt påtrykk fra oss andre. Skal man ha en sjanse må man se oppriktig og nøye på de hindrene som ligger i veien for handling.

For meg er den viktigste grunnen til å bry seg om menneskeskapte miljødeleggjelser og klimaendringer den forferdelige effekten disse har på andre arter. Jeg bryr meg mer om ofrene enn om overgriperne. Dessuten tror jeg ikke at vår vidgjetne omtanke for andre mennesker strekker seg så langt når det kommer til stykket. Da ville vel mange av verdens fattigdomsproblemer faktisk blitt løst?

Jeg tror det er mange av oss som er mer glade i andre arter enn vi er i mennesker, og vi skulle ikke behøve å være redd for å innrømme det. Kanskje denne sympatien kan fungere som en spore til omstilling, mer enn hensynet til andre mennesker har gjort.

«Men have never loved one another much, for reasons we can readily understand: Man is not a lovable animal.» – Edward Abbey. ■ debatt@nytid.no